

VOORWOORD

Regionaal Landschap de Voorkempen op volle kracht!

Indien u de afgelopen maanden aanwezig was op één van onze activiteiten, dan heeft u het kunnen merken: Regionaal Landschap de Voorkempen draait op volle toeren. Met de steun van de provincie, de gemeenten en verschillende verenigingen slagen we erin om mensen zoals u samen te brengen rond natuur en landschap. De zomerpicknick, de studiedag trage wegen, de voorjaarswandeling, de boomplantactie, ... Telkens konden we rekenen op enkele honderden geïnteresseerden.

Het verheugt me dan ook u te kunnen melden dat het Regionaal Landschap de Voorkempen sinds 1 augustus erkend is door de Vlaamse Overheid. Zo kunnen we ook in de toekomst op volle kracht verdergaan om de doelstellingen van een regionaal landschap in onze streek waar te maken: natuur- en landschapszorg, natuur- en milieueducatie, natuurrecreatie en recreatief medegebruik en dit alles met een grote aandacht voor het herstel, behoud en beheer van kleine landschapselementen.

Overleg en samenwerking, met iedereen die werkzaam is in de open ruimte, vormen het fundament van de werking van een regionaal landschap.

De verhuis van ons secretariaat naar het provinciaal Natuur- en Landschapshuis in het Kasteel van Halle te Zoersel, maakt dan ook dat onze medewerkers sinds mei over een ideale werkomgeving beschikken om gezamenlijke projecten en acties uit te werken die de natuur en het landschap en ook de inwoners van de Voorkempen ten goede komen!

Graag nodig ik u dan ook uit op één van onze volgende activiteiten om te genieten van natuur en landschap en om kennis te maken en mee te werken aan de verschillende projecten. Kunnen we ook op jouw steun rekenen om samen met vele partners actief te werken aan het verbeteren van de natuur en landschapskwaliteit van de Voorkempen? Steek je mee de handen uit de mouwen op de natuurwerkdag? In deze landschapskrant lees je er meer over!

Veel leesplezier!

Jos Geuens
Voorzitter
Gedeputeerde voor Leefmilieu

In beeld

Voorbije activiteiten

2



In de kijker

Solitaire bijen

2



Kleine landschapselementen

3



Wildakkers

3



Activiteitenkalender

4



Bijzondere soort
Solitaire bijen

PAGINA 2



Regionaal Landschap de Voorkempen

... is een streek gekenmerkt door een zeer gevarieerd landschap met bossen, natuurgebieden, beekvalleien, heidegronden, uitgestrekte landbouwgebieden, en heel wat waardevol historisch erfgoed zoals kastelen en forten. ... is een samenwerkingsverband tussen de Vlaamse Overheid (Agentschap voor Natuur en Bos), de provincie Antwerpen, stad Antwerpen, Brasschaat, Brecht, Kalmt-hout, Kapellen, Malle, Ranst, Schilde, Schoten, Stabroek, Wijnegem, Wommelgem, Wuustwezel, Zandhoven en Zoersel, én een veertigtal verenigingen uit de sectoren natuur, landbouw, jacht, toerisme & recreatie. ... werkt aan de bescherming en het beheer van het landschap van de Voorkempen en het vergroten van het draagvlak voor natuur- en landschapszorg.

BIJZONDERE SOORT

Solitaire bijen

Insecten worden meestal weinig gewaardeerd. Toch weten we dat ze nuttig zijn. Ze vormen een belangrijk onderdeel van het biologisch evenwicht. Ze zijn een voedselbron voor tal van diersoorten en door hun rol bij de bestuiving zijn ze van levensbelang voor het voortbestaan van veel plantensoorten en onmisbaar voor een goede fruitoogst. Pas wanneer we er ons in verdiepen valt de schoonheid en bijzondere levenswijze van veel insecten op.

Veel mensen staan er niet bij stil en denken dat de bijen die ze zien verwildeerde honingbijen zijn. Niets is minder waar. In Vlaanderen komen zo'n 350 soorten bijen voor waarvan de honingbij er maar één is. Terwijl de honingbij in een kolonie leeft met centraal een koningin, leven de andere bijen solitair.

Je kan ze zien van het vroege voorjaar tot in het najaar. In die periode maken alle vrouwelijke bijen een eigen, individuele nestgang waarin ze een eitje leggen en die ze voorzien van een voorraad stuifmeel of nectar. Afhankelijk van hoe en waar ze die nestgang maken, kan je de solitaire bijen indelen in 2 groepen.

Het grootste deel van de solitaire bijen, zo'n 75 %, maken hun nestgang in de grond. Je vindt ze in bermen langs zandwegen, op vegetatielose stukjes bodem, op de heide, in zandige spleten tussen de tegels op straat of in je tuin. Voor 53 soorten kan je zelf een nest maken. Zij maken hun nestgang in holle plantenstengels van riet, vlier, braam en framboos of in holtes in bomen, in spleten in raamkozijnen en muren. Hen kan je helpen door het hangen van nestkastjes die je makkelijk zelf kan maken. Meer informatie vind je op onze website www.rldevoorkempen.be.

En een beetje hulp kunnen ze gebruiken. Door de toegenomen versnippering van het landschap zijn er minder geschikte plekken om te leven en liggen die plekken

verder uit elkaar. Bijen verplaatsen zich niet over grote afstanden. Ze zijn warmteminnend en hebben nood aan variatie in het landschap om geschikte nest- en voedselgelegenheid te vinden.

Langs ruige zomen, bosranden, bermen, houtkanten en dreven, waar er zon is en er voldoende bloeiende nectar- en stuifmeelplanten zijn, vinden ze alles wat ze nodig hebben. Langs een netwerk van die kleine landschapselementen kunnen deze insecten stand houden en zich verspreiden.

Ook in je tuin kan je veel doen. In onze geordende wereld vind je weinig ruige hoekjes meer. Gaten in muren en houtwerk worden dicht gemaakt en holle stengels blijven zelden langer dan een seizoen staan. Gebruik geen insecticiden, zorg voor ruige hoekjes in de tuin met hoog gras, struiken en planten met holle stengels zoals riet, bramen en vlier. Door het hangen van een nestkast kan je deze boeiende insecten zelf observeren. Deze mooie insecten geven je tuin extra inhoud.

IN BEELD

Zwaluwen voorjaar 2009

In onze vorige landschapskrant stelden we ons zwaluwproject voor. Op een aantal plaatsen hebben we reeds bestaande broedkolonies van huiszwaluw versterkt door het plaatsen van extra kunstnesten. Zo werden in april in het Provinciaal instituut voor technisch onderwijs (PITO) in Stabroek 13 kunstnesten opgehangen om een bestaande broedkolonie te versterken.

Enkele weken later kwamen 400 leerlingen van de 5 lagere scholen in Stabroek tijdens een fietshappening langs om zelf na te gaan of er zwaluwen woonden in de kunstnesten. Voor de net geplaatste nesten was het nog wat vroeg maar voor de nesten die de school vorig jaar zelf ophing, was er duidelijk interesse.

Nestelen er zwaluwen aan jouw huis of in je stal of schuur en wil je ze een handje helpen? Met het Regionaal Landschap komen we kunstnesten ophangen om de zwaluwen vooruit te helpen.

Meldingen van zwaluwen kan je nog steeds doorgeven aan Thomas Impens, thomas.impens@rldv.provant.be of 03 312 87 12.

Zomerpicknick 2009

9 augustus 2009

Onder een zachte zomerzon genoten op 9 augustus meer dan 120 picknickers van een honingzoete maaltijd in het Schildehof. Meer dan 500 mensen passeerden in de namiddag langs de infomarkt, de verschillende demonstraties en activiteiten. Je kon er zelf waskaarsen maken, bloempotten beschilderen, mede proeven,



De wormkruidbij verzamelt haar voedsel vooral op het boerenwormkruid.



Het vosje is een zandbij, ze maakt haar nest in het zand.



De metselbij gebruikt holtes, zoals holle rietstengels, om haar nest te maken.

Natuur en landschap

Kleine landschapselementen

In het gevarieerde en groene landschap van de Voorkempen trekken de oude kasteeldomeinen, boscomplexen, heide en het uitgestrekte open landschap direct de aandacht. Maar even goed bepalend en met een eigen verhaal, zijn de kleine landschapselementen.

Kleine landschapselementen (KLE's) zijn kleine groene elementen die vaak ontstaan zijn vanuit oude landbouwgebruiken. Het zijn de houtkanten, hagen, bomenrijen, knotbomen, poelen, ... in ons landschap.



Een mooie dreef naar het kasteel van 's Gravenwezel.

Typisch voor de Voorkempen zijn de vele dreven, die horen bij de even vele kasteeldomeinen. De houtkanten, hagen, vennen en poelen in en tussen de landbouwkavels getuigen van de eertijds uitgestrekte heide en oude landbouwgebruiken. De typische knotbomen treffen we aan langs hooi- en weilanden in onze beekvalleien.

Al deze KLE's zijn van grote waarde omdat ze een netwerk van natuurlijke elementen vormen waar tal van dieren en planten een geschikte leefomgeving in vinden en waarlangs ze zich kunnen verspreiden. De KLE's vormen zo een belangrijke schakel tussen grotere natuurgebieden.

Niet alleen de natuurwaarde van KLE's is groot. Ook landschappelijk bepalen ze mee de identiteit van de streek. Bovendien hebben ze vaak een historische waarde. Ze vormden de grenzen tussen kavels, stonden langs historische wegen en waren herkenningspunten in het landschap.

Hagen deden dienst als veekering, houtkanten en bomenrijen waren een bron aan brand- en geriefhout, poelen deden dienst als drinkplaats voor het vee.

In onze moderne tijd zijn vele KLE's hun economisch nut verloren waardoor ook de zorg voor deze elementen vaak opgehouden is. En op termijn verdwenen ze vaak.

Met het Regionaal Landschap willen we hier iets aan doen. Het ijveren voor het behoud en de ontwikkeling van deze kleine landschapselementen is een belangrijke taak van het Regionaal Landschap.

Door het geven van advies en het inzetten van gespecialiseerde arbeiders kunnen we eigenaars van kleine landschapselementen ondersteunen. Zo bewaren we kleine landschapselementen door ze een tijdig en correct beheer te geven. Waar het landschappelijk gepast is willen we in de toekomst opnieuw KLE's aanplanten.

Heb jij interesse en de mogelijkheid om een dergelijk element aan te leggen, dan kan je bij ons terecht voor advies en ondersteuning.

Contacteer Thomas Impens,
Regionaal Landschap de Voorkempen,
03 312 87 12, thomas.impens@rldv.provant.be



In holen en gaten van knotwilgen vindt je heel wat insecten, vogels en kleine zoogdieren terug.



DAG VAN DE NATUUR

21 november 2009

Ben je geprikkeld om nu al iets te doen voor onze kleine landschapselementen, dan kan je in november deelnemen aan de 'Dag van de Natuur' van Natuurpunt.

Dag van de Natuur in de Kooldries

De Kooldries in Brecht is een oud kleiputtengebied met een gevarieerd landschap. Bos, graslanden en struwelen wisselen elkaar af. De oude ondergelopen kleiputten zijn een perfect biotoop voor amfibieën. Het beheer van dit gebied is dan ook afgestemd op het behoud van deze waardevolle waterpartijen. Door de jaren heen zijn verschillende oevers dichtgegroeid en houden wilgen, elzen of ander struikgewas het zonlicht tegen. Tijdens de 'Dag van de Natuur' kan je mee de handen uit de mouwen steken en Natuurpunt helpen deze waardevolle biotopen te behouden!

Trefpunt: ingang reservaat De Kooldries • Boudewijnstraat (aan de Cuvee hoeve) • 2960 Brecht – St Lenaarts vanaf 9.30 u

Info: 's Middags is er soep voorzien, graag je komt bevestigen aub.

Contact: Natuur.huis • Steenstraat 25 • 2180 Ekeren • 03/541.58.25 • antwerpennoord@natuurpunt.be

Dag van de Natuur in de Beemdkaat

De Beemdkaat is een reservaat langs de oevers van het Groot Schijn. De beekvallei bestaat hier uit vochtig, beekbegeleidend bos, moerasruigtes en weilanden. Tijdens de dag van de natuur wordt een oude knotwilgenrij aan de rand van het reservaat geknot. In het reservaat worden werken uitgevoerd om typische vegetaties en bomen vrij te stellen van de omringende ruigte.

Trefpunt: scoutslokalen Koolsveldlaan (kruising Brouwerslaan) 2110 Wijnegem vanaf 9.30 u

Info: 's Middags is er soep voorzien, graag je komt bevestigen aub.

Contact: Natuurpunt Schijnvallei (di-wo-do 11u-17u) • Kerkelei 10 • 2970 Schilde • 03/354.55.06 • info@schijnvallei.be

Natuur en landschap

Wildakkers

Samen met verschillende verenigingen die zich het lot van honing- en solitaire bijen aantrekken organiseerden we in augustus onze zomerpicknick. We wilden aandacht besteden aan deze interessante groep insecten en aan de problemen die ze ondervinden in onze leefomgeving. Zo zijn het vinden van nestgelegenheid en een voldoende ruim voedselaanbod twee belangrijke voorwaarden voor het overleven van deze dieren.

Onze voorbereidingen in het voorjaar inspireerden alvast de voorzitter van de Wildbeheereenheid Zandhovense Heide. De Wildbeheereenheid (WBE) zaait jaarlijks een 4 ha maïs als dekking en wintervoedsel voor ree en fazant. In het voorjaar van 2009 zaaiden ze echter 1,5 ha in met een zaadmengsel voor wildakkers. Dit omdat een wildakker ook voordelen biedt voor nectar- en stuifmeelzoekende insecten en vele andere dieren.

Een wildakkermengsel bevat namelijk graansoorten, bladgewassen en verschillende nectar- en stuifmeelplanten. Het zijn vaak oude landbouwgewassen die gebruikt werden als groenbemester. Samen zorgen ze voor dekking en doordat ze niet geoogst worden, zijn ze in de winter een bron aan granen en zaden.

Terwijl maïs in hoofdzaak geschikt is voor ree en fazant biedt een wildakker schuil- en voedselgelegenheid voor een veel grotere groep dieren. De granen en zaden trekken allerhande akkervogels aan waarvan sommige soorten ondertussen zeldzaam geworden zijn. Bloeiende kruiden en gewassen lokken grote hoeveelheden insecten die zich te goed doen aan nectar en stuifmeel. Zij zijn op hun beurt voedsel voor fazanten en tal van andere zangvogels.

Landschappelijk verandert daarenboven een eerder monotone maïsakker in een aantrekkelijke bloemenruigte.

De WBE Zandhovense Heide is tevreden met de gehaalde resultaten dit eerste jaar. Dit najaar willen ze hun ervaringen delen met de andere WBE's in de Voorkempen. Het Regionaal Landschap wil samen met hen een project opzetten dat andere WBE's aanmoedigt hetzelfde te doen.



Meer info:

Thomas Impens, 03 312 87 12
thomas.impens@rldv.provant.be

Activiteitenoverzicht

WEEK VAN HET BOS van 11 tot 18 oktober

ZAAD MET PIT!

Dit jaar gaat de Week van het Bos terug naar de kern van de zaak: het zaadje. Zo zijn de bomen in onze Vlaamse bossen allemaal ooit begonnen. Ze komen ergens vandaan. Ze hebben hun eigen verhalen. Tijdens de Week van het Bos kan je het ontdekken en beleven: een handje meehelpen tijdens een zaadoogst, op ontdekkingstocht gaan in een boomkwekerij, lekkernijen maken van bosvruchten en –zaden, een zaadje laten kiemen en opkweken in de klas, verwonderd worden door eeuwenoude hakhoutstoven... het kan allemaal!
Meer info via: www.weekvanhetbos.be.



SPEELZONES

Dit pictogram zal je vanaf nu vaker tegen komen in de Voorkempen. Hiermee worden de speelzones aangeduid. Een speelzone is een afgebakend deel van een bos of natuurgebied waar je vrij mag spelen: kampen bouwen, hollen, ravotten. Andere opgestelde bossen zijn alleen toegankelijk op de boswegen.



Naar aanleiding van de Week van het Bos wordt **op 4 oktober om 14.00 u het speelbos Elzenbos te Stabroek** officieel geopend. Op het programma staat de onthulling van een herkenningspunt, een natuurwandeling, een spelnamiddag, infostanden, een hapje en een drankje. De scouts van Hoevenen en de Chiro van Stabroek en Putte, Natuurpunt, Velt, Agentschap voor Natuur en Bos, het gemeentebestuur en het regionaal landschap de voorkempen zullen actief aanwezig zijn. Iedereen is welkom. Samenkomst aan de parking van het Elzenbos aan de Frans Hotagstraat.
Meer info via: www.rldevoorkempen.be

BOSHISTORISCHE WANDELING IN HET ZOERSELBOS 18 oktober 2009

De bossen in de Voorkempen hebben een rijk verleden dat nauw verbonden is met de activiteiten van de mens. De eeuwenlange relatie tussen bos en mens is het onderdeel van een uitgebreide studie, uitgevoerd door de Vrije Universiteit Brussel en de Universiteit Gent. Tijdens een wandeling door het Zoerselbos kom je meer te weten over de resultaten van deze studie. Je ontdekt er de geschiedenis van het Zoerselbos, wie beheerde het bos en welke sporen van het verleden kan je er terugvinden, ...?



De wandeling gaat door op zondag 18 oktober 2009 om 14.00 u en vertrekt aan het Boshuisje in het Zoerselbos.
Meer info via: www.rldevoorkempen.be

VOORKEMPEN NATUURGIDS vanaf 27 februari 2010

Het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie (CVN) organiseert al jaren cursussen natuurgids. Vorig jaar organiseerde het CVN samen met het Regionaal Landschap de Voorkempen een opleidingsmodule specifiek over de Voorkempen. Door het grote succes wordt deze cursus herhaald in het voorjaar van 2010. De cursus besteedt aandacht aan verschillende aspecten van onze regio: historisch, landschappelijk, natuurlijk (biodiversiteit) en recreatief. De cursus start op 27 februari 2010. Bij de inschrijvingen wordt de voorkeur gegeven aan deelnemers die in het zuidelijk deel van de Voorkempen wonen.
Meer info vind je vanaf januari op www.c-v-n.be.



DAG VAN DE HALSE BOSSEN 25 oktober 2009

Naar aanleiding van de Dag van de trage weg stelt Zoersel de nieuwe toegankelijkheidsregeling voor van de Halse Bossen. Deze nieuwe regeling moet de rust en stilte in de Halse Bossen bewaren.



Op 25 oktober kan je vanaf 13.30 u de natuur in de Halse Bossen ontdekken tijdens een wandeling, fietstocht of met de huifkar. Kinderen kunnen zich uitleven in het speelbos. Alle activiteiten starten aan het dorpsplein in Halle.

Meer info via: www.rldevoorkempen.be

40 JAAR RED DE VOORKEMPEN 24 oktober 2009

Op zaterdag 24 oktober viert het actiegemeenschap "Red de Voorkempen" zijn 40-jarig bestaan in het kasteel van Schoten. "Red de Voorkempen" werd vooral bekend door zijn succesvolle strijd tegen de aanleg van het kanaal voor de duwvaart, dwars doorheen de Voorkempen. Telkens wanneer nieuwe plannen of verkavelingswoede de kop opstaken sprong "Red de Voorkempen" in de bres en leverde zo een belangrijke bijdrage aan het landschapsbehoud in de Voorkempen. Het was ook "Red de Voorkempen" dat het eerste voorstel indiende om over te gaan tot de oprichting van een regionaal landschap de Voorkempen. Redenen genoeg dus om te vieren, onder meer met allerlei interviews, een tentoonstelling en een speciaal gedenkboek : "De harde strijd voor zachte waarden" dat de milieu-, natuur- en landschapsstrijd in de Voorkempen van de jongste 40 jaar beschrijft. Iedereen welkom, toegang vrij, zaterdag 24 oktober van 15.00 u tot 18.00 u. in het kasteel van Schoten.
meer info via: http://users.telenet.be/vzw_reddevoorkempen/



Kalender

	Zaterdag 4 oktober	Opening speelbos Elzenbos, om 14.00 u Parking Elzenbos, Frans Hotagstraat Stabroek
	Zondag 11 oktober tot Zondag 18 oktober	Week van het Bos: Zaad met pit. Praktische info: www.weekvanhetbos.be
	Zondag 18 oktober	Historisch ecologie wandeling in het Zoerselbos om 14.00 u
	Zaterdag 24 oktober	40 jaar "Red de Voorkempen", van 15.00 u tot 18.00 u, kasteel van Schoten, vrije toegang
	Zondag 25 oktober	Dag van de Halse Bossen, vanaf 13.30 u, Dorpsplein Halle - Zoersel
	Zaterdag 21 november	Dag van de natuur, zie pagina 3
	Tweede helft januari	Voordracht van 't Schijn tot 't Scheld meer info vanaf december
	Zondag 7 februari	Landschapswandeling Schijnvallei meer info: www.rldevoorkempen.be, T 03 312 87 11

Wedstrijd – uitnodiging

In oktober verschijnt het interessante boek "van 't Schijn tot 't Scheld" over de geschiedenis van de Schijnvallei en Herentalse Vaart. De auteur, Dhr W. Patroons komt eind januari een lezing geven, nadien kan je de geschiedenis en het landschap beleven tijdens een landschapswandeling op 6 februari. Meer info vind je vanaf december op onze website of via het nummer 03 312 87 11. We verloten 20 exemplaren van het boek onder de mensen die ons het juiste antwoord opsturen op volgende vraag:

In welke gemeente van de Voorkempen ontspringt het Groot Schijn?

- Schoten
- Wijnegem
- Malle

Stuur het juiste antwoord op deze vraag **voor 31 december** op naar Regionaal Landschap de Voorkempen vzw, Kasteeldreef 55, 2980 Zoersel. info@rldevoorkempen.be, fax 03 312 87 19

De winnaars worden door het regionaal landschap gecontacteerd en zullen in januari op onze website bekend gemaakt worden.

COLOFON

De Landschapskrant is een uitgave van het Regionaal Landschap de Voorkempen vzw. V.u.: Leen Gielis, Regionaal Landschap de Voorkempen vzw, Kasteeldreef 55, 2980 Zoersel, info@rldevoorkempen.be, www.rldevoorkempen.be, T 03 312 87 11

Oplage:	162 000 ex
Redactie en lay-out:	Regionaal Landschap de Voorkempen vzw
Foto's:	Eddy Willems, Regionaal Landschap de Voorkempen, Xaveriuscollege
Druk:	Gedrukt met biologische inkt op FSC-gecertificeerd papier www.antilope.com

Het Regionaal Landschap wordt financieel gesteund door het Agentschap voor Natuur en Bos, de Provincie Antwerpen, de stad Antwerpen, de gemeenten Brasschaat, Brecht, Kalmthout, Kapellen, Malle, Ranst, Schilde, Schoten, Stabroek, Wijnegem, Wommelgem, Wuustwezel, Zandhoven en Zoersel.

De Landschapskrant wordt gratis verspreid bij alle inwoners van deze gemeenten en van de districten Deurne, Berendrecht, Zandvliet en Lillo van de stad Antwerpen.

Meer weten over het Regionaal Landschap de Voorkempen?
www.rldevoorkempen.be

